

deVerdieping Trouw

deGids | gids-artikelen | 27-11-2007

De palen van Walcheren, belaagd door wormen en de elementen, lijken van alle tijden. | © FOTO'S PAULINE VAN LYNDEN

Verweerde wachters

Haro Hielkema

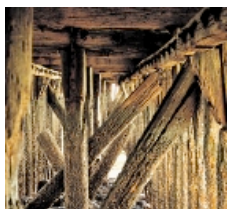
Tijdens vakanties in haar jeugd verstopte Pauline van Lynden zich tussen de houten palen voor de kust van Walcheren. Bij een later bezoek aan Zeeland vielen ze haar pas echt op en zij zou er niet meer van loskomen.

[Lees het artikel](#)

Het lijkt alsof ze er al eeuwen staan, en dat is ook zo. Ze worden alleen gemiddeld om de vijftig jaar vervangen. Omdat ze kapot gebeukt zijn door de zee, opgevreten door de wormen, vergaan onder invloed van de elementen.

De houten palen voor de kust van Walcheren hebben een staat van dienst waar je 'u' tegen zegt, maar slechts weinigen doen dat. Waar heeft Zeeland – en in het bijzonder 'het eiland' zijn welvaart anders door gekregen dan door de 'zwarte hoofden', zoals Jan Prins ooit dichtte? Hoe hadden Middelburg en Vlissingen, Veere en Domburg hun allure kunnen tonen, als de kracht van de zee die zo dichtbij was niet was getemd door het even ingenieuze als simpele systeem van die dubbele rijen houten palen?

Ze vallen meestal niet op, omdat ze er al zo lang staan. Ook Pauline van Lynden zag ze een paar jaar geleden niet anders dan anders. Ze kende ze uit haar jeugd, toen ze een of twee zomervakanties doorbracht in Zeeland. „Mijn zusjes en ik verstopten ons achter deze palen, we renden ertussendoor, zaten ertegenaan, liepen er overheen, maar ik kan me niet herinneren dat ik ze ooit goed heb bekeken”, schrijft ze in haar boek 'Donkere palissaden' dat begin deze maand uitkwam.

Maar toen ze weer eens aan de kust was en over het duin kwam, hielden die palen haar tegen alsof ze hen voor het eerst zag. De kunstenaar raakte in één klap gefascineerd en zou er niet meer van loskomen. Wekenlang bracht ze al haar vrije tijd door aan het strand, met tekenspullen, een camera en een opschrijfboekje. Die 'zwarte palissaden', zoals de dichter Jan Prins ze ook omschreef, waren het centrum van haar leven geworden. En het begin van een nieuw, schitterend boek.

Pauline barones van Lynden is in Parijs geboren als dochter van een Nederlandse vader en een Franse moeder. Ze groeide op in een adellijke familie van diplomaten en kunstenaars en studeerde politieke wetenschappen aan de universiteit van Leuven (België). In 1970 kwam ze naar Nederland, trouwde en kreeg twee kinderen. Ze werd een veelgeprezen kunstboekbinder, volgde de kunstacademie en specialiseerde zich in tekenen, schilderen en fotografie. In 2003 verscheen haar boek over India, 'Rajasthan', in vier talen. Le Monde noemde het een oorspronkelijke liefdesverklaring, de Sunday Times loofde het als een van de vijf best geïllustreerde boeken van 2003 en Happinez sprak over een 'zeldzaam mooi boek dat met niets anders te vergelijken is'.

En toen die storm een beetje overgewaaid was, zag ze dus de palen van Walcheren. Ze komen ook elders voor, maar nergens zo veelvuldig en systematisch als hier. Soms bejaard en versleten, dicht op elkaar of met ruimte om ertussendoor te lopen, begroeid door algen en pokken, behangen met vislijnen of stukjes net. Soms bijna helemaal verzonken in het zand, soms hoog daarbovenuit stekend. Steeds kwam ze terug om te schetsen en te fotograferen, bij verschillende getijden en in uiteenlopende seizoenen. Het leverde prachtige afbeeldingen op van die wachters aan de zee, vaak stoer en stram, soms ook ontroerend kwetsbaar.

Daar had Pauline van Lynden het bij kunnen laten, maar dat gebeurde niet. Ze knoopte contacten aan met mensen die werkten in het kustbeheer, kantoniers en opzichters van het waterschap, dijkwerkers en ingenieurs van rijkswaterstaat, hoogleraren en technuten in Delft. Ze kreeg een vergunning om haar auto overal langs de kust te parkeren, en een sleutel om slagbomen te passeren. Zo vindt ze de beste plekken om te fotograferen. Ze ontmoet mannen die hun leven lang aan de kust slijten en daar vaak met elkaar naar de zee staan te kijken. Ze spreekt surfers en overnacht geregeld in een strandhuisje bij Dishoek om zo 'haar strand' ook te fotograferen als het verlaten en donker is. En ze hoort de motoren van de zeeschepen die daar vlak langs de kust varen.

Dan duikt ze in het archief in de historische boeken en kaarten en leert dat men in Westkapelle al vóór de zestiende eeuw begonnen is de kust te verdedigen met paalhoofden. Deze kwetsbare kustplaats kreeg toestemming om een dijk aan te leggen ter versterking van het eiland. Keizer Karel V gaf de dijkwerkers zelfs drinkgeld, toen hij de nieuwe dijk in 1540 kwam inwijden. Pauline van Lynden leest rapporten en theorieën over de erosie en de bescherming van de kust die gedurende vijf eeuwen zijn geschreven. De discussie over de effectiviteit van de palen is nooit gestopt, concludeert ze: „Terwijl het dagelijks leven onherkenbaar is veranderd, is de uitdaging van het water onveranderd gebleven.“

Haar boek 'Donkere palissaden' noemt ze een soort lange wandeling. Daarbij volgt ze de geschiedenis van het kustmanagement op Walcheren en komt naast de zee ook een andere grote vijand van de kust tegen, de paalworm, die desastreuze gevolgen heeft – voor de palen, maar ook voor sluizen en schepen. Er werden zelfs bid- en vastendagen uitgeschreven om de paalworm te bestrijden. Uiteindelijk werden de palen van top tot teen beslagen met wormnagels, die in korte tijd een dikke, ondoordringbare laag roest vormden.

Van Lynden verdiept zich ook in de techniek, al is die soms wel erg diepgaand. Informatie is er genoeg, maar niet over zo'n omvangrijk studiegebied als de 'Rivièra van Walcheren'. En ze eindigt met de plannen die regelmatig in de geschiedenis terugkomen om die palenrijen maar eens af te breken en de kust met alternatieve methodes te verdedigen. Zo adviseerde het waterschap in 2005 nog om stenen strekdammen te bouwen. Pauline van Lynden wijst er dan op dat dit idee twee eeuwen geleden ook is gelanceerd en zelfs uitgevoerd. Maar dat besluit moest alweer gauw worden teruggedraaid, omdat het niet werkte. „Zou de zee drastisch zijn veranderd, of herhaalt de geschiedenis zich?“

Ze houdt, net als Jan Prins, 'zo van die lage palissaden, die van de kust de groote zee ingaan, alsof veel mensen van den oever traden en tot schouders in het water staan'. Zo nu en dan een zware storm zou goed zijn om de dijkbewaking eens uit te proberen, schrijft Pauline profetisch in haar laatste hoofdstuk. Ze is op haar wenken bediend. En ze heeft er toe bijgedragen dat in 'Delft' de ogen weer eens geopend zijn voor dit topstuk van vernuft en cultuurhistorie. Prof. Marcel Stive, hoogleraar kustwaterbouwkunde, beloofde Pauline van Lynden bij de presentatie dat haar boek niet alleen een prachtig resultaat van haar zoektocht is geworden, maar dat de paalhoofden een promotiestudie waard zijn.

Boek en expositie

Pauline van Lynden: Donkere palissaden, Uitg. Stichting Visual Legacy, info@visual-legacy.com, 300 biz. euro 45, ISBN 9789081185011. In het muZEEum in Vlissingen (tel. 0118-412498) is tot eind 2008 een gelijknamige expositie met foto's van Pauline van Lynden (ma t/m vr 10-17 u, za/zo/feest 13-17 u).

Nieuw: [middagnieuwsbrief](#). Klik hier om u aan te melden.
Neem een [proefabonnement](#) op Trouw.